

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,- per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,-. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,- te voldoen.

UIT HUMANISTISCH OOGPUNT

Als u het bekende „groene boekje” raadpleegt, dat officieel „Woordenlijst van de Nederlandse taal” heet, zult u daar vergeefs zoeken naar het woord „verzuiling”. U kunt daaruit van alles afleiden. U kunt bijvoorbeeld menen dat dit woord nog niet bestond op 29 april 1952, toen het rapport werd ondertekend. U kunt ook menen, dat dit boekje onvolledig is, en van die onvolledigheid méér bewijzen zoeken, en vinden. U zou ook kunnen denken dat de verzuiling wel een hollands, maar geen vlaams begrip is, en mitsdien geen gemeenschappelijk noord- en zuidnederlands woord. En misschien meent u zelfs wel, dat de hoge taalkundige heren dit woord hebben wegge laten omdat ze bezwaar hebben tegen de zaak zelf. Maar zó mag u niet redeneren, want er staat bepaald wel méér in genoemd, waar men niet met onverdeelde instemming over denkt.

Inderdaad is het woord verzuiling een typisch noordnederlands woord. Het kan namelijk alleen ontstaan zijn in een gebied waar men de verschillende levensbeschouwelijke groepen aanduidt als zuilen, en dat gebeurt natuurlijk niet in een land waar, naar men meent, geen verschillende levensbeschouwelijke groepen zijn, of althans waar ze geen openlijke rol spelen. In België, waar het aantal protestanten bijzonder klein is al neemt het de laatste tijd wat toe, doet men alsof de hele bevolking in meerdere of mindere mate roomskatholiek is. Natuurlijk is de feitelijke situatie ook daar zo, dat er een enorme onkerkelijkheid bestaat, maar de plechtige stilering van het leven bij geboorte, huwelijk, en overlijden is toch overwegend kerkelijk-katholiek. Hetzelfde geldt uiteraard voor landen als Frankrijk en Italië. Ik spreek niet van Spanje, waar de roomse kerk staatskerk is, en de niet-roomsen als tweederangs-burgers worden beschouwd en behandeld, of liever mishandeld.

Het is altijd wel goed zo'n stuk voortgezette middeleeuwen in de huidige werkelijkheid aan te treffen. Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht.

In Spanje is natuurlijk geen verzuiling; in Italië, Frankrijk en België tot op zekere hoogte ook niet; evenmin in Engeland of de Scandinavische landen; maar in Nederland wél. Waarom juist bij ons; want zó prettig hoeven we dat toch niet te vinden. Allereerst, dacht ik, door een heel nuchtere oorzaak. De verschillende levensbeschouwelijke groepen in ons land houden elkaar in evenwicht. In grove cijfers gezegd, is zowat twee vijfde van ons volk roomskatholiek, zowat tweevijfde protestant, en zowat één vijfde buitenkerkelijk. Die groepen zijn te groot om te doen alsof ze niet bestaan, en te klein om de overmacht te hebben, laat staan de alleenheerschappij over de hele rest; en daaruit volgt de noodzaak van een zeker verweer. Deze situatie wordt nog duidelijker als men de twee zuidelijke provincies van ons land even buiten beschouwing laat. Daar immers is wél een overheersende groep, zó krachtig in aantal dat de rest van de bevolking hier en daar bijna aandoet als een vreemd overschot, en ook als zodanig wordt behandeld. Neemt men de gemiddelden van de overige negen provincies, dan vindt men vier bevolkingsgroepen, die elkaar in sterkte weinig ontlopen. Grof gezegd is een kwart katholiek, een kwart orthodox-protestant, een kwart vrijzinnig-protestant, en een kwart buitenkerkelijk. Die cijfers zullen bij de komende volkstelling wel enigszins gewijzigd worden, maar in principe zullen ze ook na 1 juni wel juist zijn. Vier kwarten dus, waarvan uiteraard altijd één kwart zich de kleinere moet voelen van de overige drie-kwart samen, ook al weet men dat die drie-kwart nooit samen een eenheid kunnen vormen.

Het is deze telbare toestand die mij voor

onze befaamde of beruchte verzuiling een duidelijker oorzaak lijkt dan allerlei onbewijsbare trekken in ons volkskarakter, zelfs al is het waar dat men bij ons eeuwen-lang zwaar getheologiseerd heeft, juist in de krinien van de ongeschoolde leken. De gemiddelde Nederlander heeft misschien iets meer belangstelling voor vragen van levens- en wereldbeschouwing, dan de gemiddelde Fransman, Deen of Griek. Maar men zou dit pas met enige zekerheid kunnen bewijzen, als de landen van die volkeren eveneens in verhoudingen kwamen te verkeren zoals die bij ons nu bestaan. Gezien de heftigheid van de politieke tegenstellingen daar, ben ik er bepaald niet van overtuigd, dat men zich onverschillig zou betonen als het om wezenlijke niet-politieke tegenstellingen zou gaan. Ik gebruik met opzet het woord wezenlijke niet-politieke tegenstellingen, want naar mijn eigen besef raken de verschillen op levensbeschouwelijk gebied inderdaad ons diepste wezen. Ik wens als humanist niet de minste twijfel over te laten bestaan, of mijn humanisme de grond van mijn persoon en mijn leven betreft. Het moet voor mijzelf en mijn medestanders even duidelijk zijn als voor de andersdenkenden en tegenstanders, dat het humanisme voor mij een even beslissende betekenis heeft, als het katholicisme voor een katholiek, het calvinisme voor een calvinist of het mohammedanisme voor een mohammedaan. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat ze gelijk zijn, en zelfs niet dat er gelijke conclusies en consequenties uit volgen. Maar het wil wel zeggen, dat onderschatting of miskennen van *het* humanisme ons als humanisten persoonlijk raakt, als een onderschatting of miskennen van datgene wat onze wezenlijke overtuiging is. Wij verwachten natuurlijk niet dat de niet-humanisten het met ons eens zijn, zoveel onredelijkheid mag men onze redelijkheid niet toedichten. Wij zijn het immers ook niet eens met rooms-katholieken of protestanten, en wij zijn het juist op heel fundamentele punten niet met hen eens. Maar bij alle afwijzing en zelfs bestrijding veroorloven wij ons niet, hun geloofsovertuiging als zodanig te onderschatten of te miskennen. Juist omdat en voorzover in die geloofsovertuiging bij hen hun eigen menselijke wezen tot bewustzijn

komt, hebben wij er onvoorwaardelijk eerbied voor. Maar ik zou bepaald liegen, als ik beweerde dat de wederkerigheid van deze eerbied niets te wensen overliet.

Alles goed en wel, zult ge zeggen, maar wat heeft dit nu met verzuiling te maken?

Meer dan ge denkt. Want het houdt in, dat ik principieel aanvaard en erken dat de humanistische volksgroep, hoe klein ook nog als bewuste kern van de grote en groeiende groep buitenkerkelijken, gerust als een „zuil” mag worden beschouwd. In een Limburgse krant las ik zelfs de typering „een negatieve zuil”. Ik moet bekennen dat mijn verbeeldingskracht tekortschiet om te begrijpen wat dit betekent; maar dat is bij het lezen van de Limburgse pers wel vaker zo. Het is geloof ik de bedoeling van de journalist geweest, te suggeren dat er échte zuilen zijn, uiteraard speciaal de roomse, en onechte, schijnbare of hoe ge het noemen wilt, en dat zijn dan wij. Het zal de goede man wel nooit aan zijn verstand zijn te brengen, dat zulke grote redeneringen maar één klein gebrek hebben, namelijk dat ze omkeerbaar zijn. In precies dezelfde mate en op precies dezelfde grond immers als mijn „zuil” negatief is naar zijn besef, is zijn zuil negatief voor mij. Wat voor zin heeft het dan nog, daarover verder te twisten?

Maar de erkenning van het humanisme als een eigen „zuil” houdt nog allerm minst in, dat wij dus mee zouden doen aan de verzuiling. Als het woord verzuiling iets betekent, dan betekent het dat men de wezenlijke scheidslijnen ook door-trekt op niet meer wezenlijk terrein. Het feitelijk bestaan van de katholieke en de gereformeerde kerk is geen verzuiling. Het feitelijk bestaan van katholieke en gereformeerde scholen is ook nog geen verzuiling. Het feitelijk bestaan van katholieke en christelijke vakbonden is misschien... geen verzuiling. Het feitelijk bestaan van katholieke en christelijke sportverenigingen is misschien... verzuiling. En het feitelijk bestaan van katholieke en christelijke reisverenigingen is verzuiling.

Ik heb gepoogd door deze reeks van voorbeelden duidelijk te maken, dat niet alle levensterreinen van de volwassen mens in gelijke mate samenhangen met de diep-

Humanistisch vakantie- en conferentieoord „De Ark”

a. Het Paaskamp

Van donderdag 14 april, 18.00 uur tot en met maandag 18 april (na diner) wordt het Paaskamp gehouden. Prijs volwassenen f 30,—. Kinderen f 20,—.

d. Bejaardenkampen

Van 21 mei t/m 28 mei en van 28 mei t/m 4 juni is de Ark gereserveerd voor de bejaarden. Prijs f 38,50 per week.

Aanvragen bij „De Ark”, Belvédèrelaan 14, Nunspeet. Tel. 03412—2404.

ste levensovertuiging. Er zijn nu eenmaal voor elk van ons algemeen-menselijke of algemeen-maatschappelijke feiten en verhoudingen, waar onze overtuiging niets mee te maken heeft. Er is geen katholieke bloedsomloop, geen calvinistische ademhaling, geen vrijzinnige haargroei, en geen humanistische huidskleur. Er is ook geen katholieke zuurkool, geen calvinistisch roggebrood, geen vrijzinnige overjas en geen humanistische stofzuiger. Een uitermate belangrijk deel van het menselijk bestaan valt onder deze algemeenheid. Ons biologisch bestaan, en in de maatschappij geheel de stoffelijke voorziening. Maar bovendien; een groot stuk van onze moderne wetenschap en heel onze techniek. Wiskunde, natuurkunde, scheikunde, sterrenkunde onttrekken zich volkomen aan de beïnvloeding door de levensbeschouwing, welke dan ook. En evenzo staat het met ons verkeer, onze industrie, en onze huiselijke voorzieningen.

Verzuiling nu is aanwezig waar men de verschillen op levensbeschouwelijk gebied doortrekt op terreinen die met de levensbeschouwing geen verband houden en zelfs niet kunnen houden. Als iemand graag en vaak tennist, doet hij dat puur als persoon, nooit als humanist of katholiek. Voor tennissen gelden bepaalde regels, spelregels, waaraan men zich uiteraard moet houden zo lang men speelt, maar waar men buiten de tennisbaan niets mee kan beginnen. Roomse spelers tellen niet anders dan joodse spelers, en om een game te winnen heeft men bepaald meer aan goede spieren dan aan een goed geloof. Op het voetbalveld of aan het schaakbord, bij alle sport en spel, kunnen daarom mensen van allerlei godsdienstige en ongodsdienstige gezindheid elkaar ontmoeten. En als men daar scheidingen maakt, en dus aparte zus of zo gekleurde kaartclubs of korfbalverenigingen opricht, dan is dat verzuiling. De gescheiden groepering volgt dan niet uit de doelstelling van de vereniging, maar is daar opzettelijk aan toegevoegd. Maar dat is toch niet verboden, zal men mij tegenwerpen. Neen, natuurlijk is het in een vrij land niet verboden zich vrijwillig onvrij te gedragen. Maar het is evenmin verboden daar grote bezwaren tegen te hebben, principiële bezwaren zelfs, als humanist.

Voor ons namelijk dient het gebied van het menselijk-gemeenschappelijke niet zo klein, maar zo groot mogelijk te zijn. Het contact met de medemens wordt des te belangwekkender, als het geschakeerd en veelzijdig is. Een humanistische kaartclub of een humanistische reisvereniging zou betekenen, dat

wij ook bij de ontspanning en tijdens de vakanties alleen maar met gelijk-gezinden zouden omgaan. Waartoe eigenlijk? Wat steekt daar voor nut of genoegen in? Het zou een opzettelijke verarming zijn van onze levenservaring, een opzettelijke verenging van onze geestelijke horizon. Moeten wij soms uit boekjes leren dat er in ons land calvinisten en katholieken bestaan, en theoretisch bestuderen hoe en wat zij denken, terwijl elk van ons naast of boven zich katholieke en calvinistische burens heeft, bij wie men het geloof in levende lijve kan leren kennen? Wij hebben als humanisten niet de geringste behoefte aan deze soort van inperking. Een humanistische kaartclub is voor ons een ondenkbaarheid, eenvoudig omdat er in ons humanisme geen enkele verplichting tot kaartspelen, en er in het kaartspel geen enkele verplichting tot humanist-zijn te vinden is. Een humanistische kaartclub zou dus ten hoogste een club van kaartende humanisten zijn, zo leuk onder ons, en zij fijn gevrijwaard voor iedere ontmoeting met andersdenkenden. Maar wie dit werkelijk wil, maakt de opsplitsing van ons volk, van ieder volk, tot een voldongen feit. Wij willen het niet.

Het is dus allerm minst inconsequent, dat wij als humanisten heel zuil-achtig pleiten voor de openlijke en officiële erkenning van ons recht op een eigen geestelijke verzorging, ook van de militairen, terwijl wij ons tegelijk uitspreken tegen iedere verzuiling. Het houdt eenvoudig in, dat wij de betekenis van de levensbeschouwing voluit erkennen op haar terrein, en ook op de terreinen die daar onmiddellijk aan grenzen. Maar het houdt anderzijds in, dat wij de levensbeschouwelijke scheidingen geen doel op zichzelf achten, en ze niet dulden waar ze niet zinrijk zijn. Stellig trekken wij de grenslijn tussen het ene en het andere terrein heel anders dan onze roomse en protestantse landgenoten, en daarover kunnen wij voorlopig nog wel blijven twisten. Voor ons zijn de openheid en de verscheidenheid positieve waarden. Daarom zullen wij de samenwerking nastreven waar dit kan, en het blijven betreuren dat de anderen daartoe zo weinig geneigd zijn. Een samenwerking evenwel, niet ten koste van onze overtuiging en ons zelfrespect, een samenwerking dus waarin gelijkberechtigtheid en wederzijdse eerbied als vanzelfsprekend voorondersteld zijn. Een samenwerking tenslotte, waarvan de waarde mee afhankelijk is van de mate waarin wij als humanisten ons zelf zullen zijn.

G. STUIVELING

lezingen voor de radio

27 maart	VARA	9.45 uur	Prof. J. P. Mazure: Een student over ingenieurs en religie.
3 april	VARA	9.45 uur	Dr. H. W. van Tricht: „De heilige richting”.
5 april	AVRO	16.00 uur	Dr. D. H. Prins: „De verantwoordelijkheid van de mens als opvoeder”.

H E E R

Toen ik de spoorwegcoupé binnenstapte zaten daar reeds twee heren, een r.k. geestelijke en een zakenman. Omdat ik graag iemand een plezier doe haalde ik De Volkskrant voor de dag en zette mij tot het lezen van het verhaal van Tom Poes en de Herenopstand, één van de eerste bezigheden, die ik des ochtends verricht.

Het bleek, dat mijn binnenkomst een gesprek had onderbroken, dat gelijk met de trein weer op gang kwam.

De geestelijke rookte een van die fijne sigaartjes, die men vaak in de mond van geestelijken, zo reguliere als seculiere, aantreft en die voor mij de verklaring zijn voor het bestaan van een bloeiende sigarenindustrie in Noord-Brabant. Hij was naar schatting 40 jaar en van een conformistische karakterstructuur. Hij maakte althans niet de indruk van te behoren tot de strijdende kerk. Anders had hij, op zijn leeftijd, de zakenman een ferme afstraffing behoren te geven.

Ook de zakenman was uitgedost met een sigaar, die voortdurend van de hand in de tand vice versa ging. Hij was 64 jaar, wat je niet van hem zou zeggen, want hij zag er nog uit als een goede vijftiger en hij beschikte over een strijdbaarheid, die de priester zo duidelijk miste, zomede over een onstuitbare welbespraaktheid.

Zijn opleiding had hij genoten aan de HBS van één onzer grotere provinciesteden en hij had een harde jeugd gehad.

Dat vond hij heerlijk. Voor hem bestond de goede oude tijd uit louter begerenswaardige narigheden. Het bleek mij alras, dat het gesprek handelde over de jeugd van vandaag, een ellendig stel zwakkelingen, die het allemaal veel te gemakkelijk hebben, krijgen wat ze hebben willen en niet anders doen dan van het ene opgemaakte bed in het andere te rollen. De zakenman zag dan ook met klaarblijkelijke voldoening de ondergang van het avondland in de naaste toekomst tegemoet. Zodra hij en zijn generatiegenoten zouden zijn uitgestorven en het lamelendige zoodje, dat zich tegenwoordig de jeugd noemde, zou de walmende sigaar moeten overnemen, zou het uit zijn met de westerse beschaving. Dat stond voor hem vast.

Om maar eens een voorbeeld te noemen. Toen hij eens, het was in 1908, aan zijn vader, die het waarachtig best missen kon, een kwartje had gevraagd om naar een naburig dorp te reizen, waar een nuttige bezigheid moest worden verricht (want aan andere schonk hij geen aandacht), zei die vader: „Hier is een dubbelkje. Ga maar lopen en koop twee glazen melk”.

Bij dit verhaal van soberheid trok de zakenman een gezicht, alsof hij het fijn gevonden had, dat zijn krenterige vader hem met twee stuivers had afgescheept en hem drie stuivers

aan zijn schoenen had laten verslijten. Gegeven zijn opposante en rancuneuze natuur zal hij in 1908 gezegd of althans gedacht hebben: „Ouwe vrek”.

Maar in het 52-jarige perspectief vond hij zijn vader en vooral zichzelf patente kerels. Vervolgens ging hij uitvoerig zitten opscheppen over de eerste vliegerijen die hij had gezien (ook in 1908, maar in mijn herinnering enkele jaren later) en die hem en zijn kameraden onmiddellijk hadden geïnspireerd tot het maken van modelvliegtuigen van gietijzer. Daarbij had hij de hulp van een smid genoten, die hem en zijn vrienden bij wijze van contraprestatie dagenlang aan de blaasbalg had laten trekken. Alweer een goed voorbeeld van de deugdelijke manier, waarop de jeugd van een halve eeuw geleden werd opgevoed.

Ik verwachtte nu, dat de geestelijke zou tegenwerpen, dat men van de tegenwoordige jongelui niet kon verwachten, dat zij kleine atoombommetjes zouden gaan maken. De rakettengrapjes zijn al gevaarlijk genoeg. Maar de geestelijke zei niets. Hij rookte en knikte maar. Voor zijn straf heb ik toen De Volkskrant weer opgeborgen.

Waarom zou ik over de Opstandige Heren lezen, als ik vlak tegenover één van de gaafste vertegenwoordigers van deze soort zat?

Ik pakte nu uit mijn tas het huisorgaan van onze grootste oppositiepartij en wijdde mij aan de achterpagina, opdat de heer duidelijk zou zien, dat ik het niet met hem eens was. Maar misschien had hij nooit van die krant gehoord en in elk geval bracht mijn spandoek hem niet uit zijn evenwicht. Hij weide breed uit over de grote daden, die hij als jongeling had verricht. Het bleek, dat hij, geheel alleen, een groot handelshuis te Londen op de been had gehouden. Dat had hij vertegenwoordigd in Afrika, Australië en Zuid-Amerika en over Afrika gaf hij in het licht van de apartheidspolitiek een paar opmerkelijke meningen ten beste.

Als een vader was hij geweest voor de negers, maar „die stinkende zwarte wijven” had hij nooit aangeraakt, zo deelde hij mee. En dat zei hij zo herhaaldelijk en met zoveel nadruk, dat ik er aan begon te twijfelen.

Intussen had ik het station van mijn bestemming bereikt. Ik vlijde het oppositieorgaan uitvoerig op de zitbank tegenover de zakenman, want ik wilde toch iets doen. En toen ik de coupé verliet, knikte de priester mij vriendelijk en veelbetekenend toe. Vermoedelijk was hij het ook niet eens met de zakenman, maar was hij te moe of te zuinig om zijn paarden voor dit zwijn te werpen.

Op weg naar mijn bezigheden heb ik bedacht, wat ik allemaal had kunnen en moeten zeggen.

H. H.

zeilen

In het centrum van de zeilsport in Friesland, t.w. Langweer, heeft de B.W.C. een zeilkamp georganiseerd. Van 23 juli tot en met 6 augustus zijn er nog enkele plaatsen vrij. Totaal kosten f 55,— per week, incl. volledig pension en huur van de boten. U kunt er een onvergetelijk mooie vakantie hebben.

Vraag nadere inlichtingen bij het Centraal bureau, Oudegracht 152, Utrecht.